

"זה לא הבעיה שלי"

'אל תפרוש מן הציבור' הוא כלל יסוד ביהדות, כפי שאסתר מסרה את נפשה עבור הכלל. גם כוחה של תפילה בציבור גדול ומועיל יותר. קורבן ציבור שהוקרב במקדש, נתנם מכספם של העשירים והעניים בשווה, כי כל יהודי מחויב לעזור ולתרום לקהילה.

מניין [?] ייתרון כוח הקניה

אנשים רבים חשים שההשפעה שלהם על גורל המדינה הוא אפסי. הייאוש שלהם מהמפלגות המרכיבות את בית הנבחרים כל כך גדולה, שהם מרשים לעצמם את ה'לוקסוס' לשבת בבית ביום הבחירות. מה היהדות אומרת על התופעה הזאת?

המשנה במסכת אבות (ב,ד) אומרת "אל תפרוש מן הציבור". יש כלל ביהדות שגורס, שאם הציבור עושה משהו ביחד וכולם משתתפים בו [?] אל תהיה זה שאומר אני יותר חכם מכולם, אין לי צורך בזה.

לא מזמן קראנו את מגילת אסתר, ושם קראנו על צרת רבים, על גזירה שריחפה על ראשם של כל עם ישראל. רק על אדם אחד היה נראה כאילו הצרה הזאת לא מרחפת מעליו [?] אסתר המלכה. היא היתה בבית המלך, ואפילו אם חלילה גזירת המן היתה מתרחשת, בפשטות לא היה קורה לה כלום בגלל מעמדה. למרות כל זאת אנו קוראים במגילה שמרדכי אמר לאסתר: "אל תדמי בנפשך להימלט בית המלך מכל היהודים" [?] אם הכלל טובל, חובה עליך להשתתף בצרת הציבור, למרות שאתה חושב ויודע בצורה ברורה שאתה לא תסבול מהצרה הכללית הזאת!

אותו ענין מוצאים אנו בחג הפסח הממשמש ובא. בהגדה אנו קוראים על ארבעה בנים, כפי שכולם מכירים אותם ב"שמותיהם": החכם, הרשע, התם ושאינו יודע לשאול. נשאלת השאלה, בשל מה זכה הרשע לשמו? מה זיכה אותו בתואר "החשוב" הזה? כיצד אנו יודעים שהוא "רשע" וכי בדקנו אותו במכונת אמת או שבדקנו את הרקורד שלו? לא ולא! אלא לפי שהוציא את עצמו מן הכלל, שהרי אמר "מה העבודה הזאת לכם, לכם ולא לוי" ולכן "אף אתה הקהה את שיניו". ולא נחה דעתו של בעל ההגדה עד שקובע "שאלו היה שם לא היה נגאל", וכל כך למה? הואיל שהוציא את עצמו מהכלל!

שוב אנו מוצאים את הנושא הזה בתפילה. ידוע שלתפילת הציבור יש כוח משמעותי יותר מאשר תפילתו של היחיד, שכן תפילה בציבור היא מקובלת יותר

לפני הקב"ה, כמו שהגמרא אומרת (ברכות ח,א): "ואני תפלתי לך ה' עת רצון, אימתי עת רצון שתפילתו של אדם נשמעת בשעה שהציבור מתפללין שנאמר הן אל כביר לא ימאס" [הקב"ה אינו מואס בתפילת הרבים].

וכמו שזה ב"מילי דעלמא": כאשר קבוצה גדולה של אנשים קונים ביחד מצרך מסוים [יש כוח קניה גדול יותר, ולפיכך אתה מקבל מחיר טוב ונוח יותר. כך זה גם ברוחניות כאשר כולם באים ביחד ומתפללים יש לזה בודאי כוח הרבה יותר חזק מאשר תפילת היחיד, שכן אפילו אם היחיד מצד עצמו אינו ראוי שהקב"ה יענה לבקשתו, הוא יעשה זאת בזכות האחרים שמתפללים במנין. ולכן יהודים מקפידים תמיד להשתדל להתפלל בציבור בבית הכנסת.

עמו אנוכי בצרה

וממי אנו לומדים שאדם צריך להשתתף עם הציבור? ממשה רבינו. הגמרא במסכת תענית (יא,א) אומרת: "בזמן שהציבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפשי . . . אלא יצער אדם עם הציבור שכן מצינו במשה רבינו שציער עצמו עם הציבור שנאמר וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, וכי לא היה לו למשה כר אחת או כסת אחת לישב עליה? אלא כך אמר משה הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער, וכל המצער עצמו עם הציבור זוכה ורואה בנחמת הציבור".

משה רבינו, בן שמונים שנה, צריך להתפלל לה' במשך יום שלם במלחמת עמלק. כל זמן שידיו מורמים כלפי מעלה ישראל משעבדים את ליבן לאביהם שבשמים ואז הם מנצחים במלחמה. אלא שלמשה לא היה כוח להחזיק כל היום את הידיים כלפי מעלה. היו לו אפוא שני עוזרים, אהרן וחור, שהחזיקו את ידיו למעלה. בנוסף לזה משה רבינו לא יכל לעמוד כל היום והוא החליט לשבת, אולם התורה מציינת על מה הוא ישב על אבן, הוא לא רצה לשבת על כורסה נוחה, שכן בשעה שכולם סובלים ועם ישראל מנהל מלחמה עיקשת בעמלק, משה רבינו לא היה מסוגל לשבת על כורסה בשלווה! בכל מקרה אנו לומדים מפה עד כמה אדם צריך להיות חלק בלתי נפרד מכלל הציבור.

יתרה מזו: בשעה שהקב"ה בעצמו התגלה למשה בפעם הראשונה, היה זה כידוע בסנה. נשאלת השאלה מדוע ה' היה צריך להתגלות אליו דוקא בצורה כזאת? הרי בכל פעם שהוא דיבר איתו, או עם כל נביא אחר, הוא פשוט דיבר איתם בלי שום אש או סנה! ואם כבר אילן מדוע בחר דוקא בסנה שהוא שיח קוצני קטן? אומר על כך רש"י: "מתוך הסנה ולא אילן אחר משום עמו אנוכי בצרה". עם ישראל היה שרוי אז בשעבוד ובעבודת פרך, לפיכך בחר הקב"ה להתגלות אל משה מתוך סנה קטן, לבטא את הצער שלו, שכביכול גם השכינה עצמה שרויה בגלות ובשעבוד.

לעומת זאת, ההיסטוריה היהודית עשירה בדוגמאות גם בהנהגות לצד השני. כולם מכירים את הסיפור של רות הגיורת המפורסמת ביותר בתורה. כיצד התחיל כל הסיפור שלה? בימי השופטים היה יהודי עשיר ופרנס הדור בשם אלימלך "ויהי רעב בארץ וילך . . . לגור בשדה מואב". אלימלך הבחין שיש רעב בארץ והוא אמר לעצמו (כדברי המדרש): "עכשיו כל ישראל מסבין פתחי זה בקופתו וזה בקופתו עמד וברח מפניהם". אלימלך העשיר והמנהיג חשש בלבו שכעת הוא יצטרך לבזבז את כל החסכוניות שהוא חסך בשביל הקולג' של הילדים שלו, על העניים שיבואו

אליו. ולכן הוא ברח לארץ מואב, ומה עלה בסופו? אלימלך מת ובניו מתו, והקב"ה עזר לעם ישראל, הרעב עבר ונעמי חזרה לבדה כשהיא עניה לבית-לחם, והיתה זקוקה לחסדי הקהילה שיתמכו בה.

אנו מוצאים סיפור דומה שהתרחש מיד אחרי חורבן בית המקדש בשעה שכל המרכז התורני נדד ליבנה בראשות רבי יוחנן בן זכאי. אחד התנאים המפורסמים בדור זה היה רבי אלעזר בן ערך שהחליט ² בעצת אשתו ³ לעבור לגור במקום אחר, באמאוס מקום מרחצאות ותענוגות, משהו כמו מיאמי ביטש. הוא היה בטוח שחבריו ותלמידיו יבואו אחריו, וגם אשתו טענה כלפיו: אתה כזה תלמיד חכם, הם ירוצו אחריך. בסופו של דבר הם לא באו בעקבותיו, והוא נשאר בודד ומרוחק ממקום תורה, עד כדי כך ששכח את כל תלמודו! וכמו שהגמרא במסכת שבת (קמז, ב) מספרת: "רבי אליעזר איקלע להתם, אימשיך אבתרייהו (אחר היין והרחיצה) איעקר תלמודיה (נעקר תלמודו ושכחו) כי הדר אתא קם למיקרי בספרא בעא למיקרא החדש הזה לכם, אמר החרש היה ליבם, בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה".

לקחת אחריות

בפרשת השבוע שלנו אנו מוצאים את אותו הרעיון. אנו מתחילים לקרוא את חומש ויקרא שהוא ספר הקרבנות. ישנם כידוע סוגים רבים של קרבנות, קרבן עולה וקרבן תודה וכו'. הרבה קרבנות תלויים באדם, אם הוא רוצה להביאם או לא. אבל יש מושג של קרבן ציבור: בכל יום הקריבו בבית המקדש קרבן אחד בבוקר ואחד בערב בשם כל עם ישראל. את הכסף לקרבן הזה היו אוספים מכל יהודי, וכל אחד היה מחויב לתרום פעם בשנה מחצית השקל, וכמו שהרמב"ם כותב בהלכות שקלים בתחילתו "מ"ע מה"ת ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתפו ונותן מחצית השקל". וממשיך (פ"א ה"ט): "וכל מי שלא יתן ממשכנן אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו".

מה שאנו לומדים מכל זה, שביהדות אין מושג כזה שנקרא "זה לא הבעיה שלי". אדם אינו רשאי להחליט שהוא ידאג לעצמו ושענייני הקהילה הכלליים אינם מענינו. כל יחיד מחויב לראות את עצמו חלק בלתי נפרד מהכלל, ויתרה מזו מכריחים אותו להיות חלק מהקהילה, שכן האחדות הכללית ⁴ זה סוד קיומו של העם היהודי. כאשר כל אחד מרגיש ערב ליהודי שני, כאשר אנו שולחים כסף ליהודים באוקראינה, בישראל או בארגנטינה, הקב"ה רואה שאנחנו חושבים על אחרים ⁵ הוא מחזיר לנו אפוא באותה מידה וחושב ודואג לנו.

כללו וקיצורו של דבר: יהודי לא יכול להרשות לעצמו לפרוש מן הצבור, אלא הוא חייב להיות חלק בלתי נפרד מהכלל. עליו לקום מעצמו ולעשות משהו בשביל הקהילה. אין צורך להמתין ולצפות להזמנה מיוחדת שקוראת לו ליטול חלק, אלא כאשר הוא מבחין שמהו צריך להיעשות ⁶ הוא קם ומארגן זאת ביוזמתו שלו.